

Zdravi duši moramo dati zdravo posodo! Zato je treba z enako skrbjo paziti tudi na telesno vzgojo naše mladine! Njej moramo takoj dovoliti pot v vrste sokolkega naraščanja! Vse, kar se kaže na človeku, v njegovem govoru, v gibih in kretnjah telesa, bodi izraz in znak notranjih vrlin!

Sedaj smo kovači svoje bodočnosti — bodočnosti Jugoslavije! Ne zamudimo niti trenutka, da se nam ne zbudi v kazen pekoča vest zanemarjenih dolžnosti!

To delo moramo zvesto in nujno izvrševati, da nam bo smrt lahka in blažena, ker bomo umirali v zavesti, da prepuščamo srečo svoje domovine sposobnim, vrlim, zavednim potomcem!

Ubežni kralj.

Krivicice so, ki jim ni odpuščenja; dejanja so, ki jim ni pozabe!

»Učit. Tov.« št. 22. iz l. 1918.

Kralj na Kongresnem trgu v Ljubljani, odvetnik dr. Ivan Šusteršič, je v petek, dne 25. oktobra 1918, z deželnim avtomobilom zapustil svoj dvorec in svojo deželo.

Zasedel je bil svoj prestol, obdan z močjo in slavo, ki ju je bil pred njim malokdo deležen v toliko blesteči meri. Morda nihče, kolikor nas je zemljanov ptebejske krvi. Toda Šusteršičevo častihlepje je poganjalo njegove poglede vedno višje, vedno bolj navzgor — tja do ministrskih, z zlatom obšitih frakov, do zvezd in briljantov, ki premožnim izvolencem kraste prsi in reprezentujejo večje bogastvo, nego ga premoreta glava in srce blaženih odklovancev. Osebnj kult se je pred visoko vzravnanim Šusteršičevim čelom, prvič njegovo silovitostjo razvil v pravo malikovalstvo. A to malikovalstvo je bilo izrodek strahu in trepetu, zato ni bilo odkritosrčno, ampak bilo je hinavščina, kakor je bila hinavščina široka Šusteršičeva beseda, ki je ob vsaki umestni in neumestni priliki prisegala blaginji »našega dobrega ljudstva« njegovo nesebičnost ter narodu samemu njegovo vekovito zvestobo! Varanje javnosti in krinka na obrazu laži! Zakaj Šusteršič ni vse svoje žive dni delal ničesar drugega, nego iskal je le — samega sebe! Temu edinemu smotru je žrtvoval blaginjo naroda ter materialne in moralne sile nesrečne svoje dežele. Pohlep ga je udaril s slepoto — in ko je podtakl zlatim peresom v podpis pergamente o prisajnanem svojem plemstvu in portfelju, je lastnoročno signiral smrtno obsodbo svojega javnega življenja! Njegova tragična krivda leži v njem samem, v nenasičnosti njegovih ambicij; do katastrofe si je pomagal sam z izgrešenimi sredstvi in v krivi veri, ki mu jo je dala pogibebljna in za vsakega kulturnega človeka usodopelna nemška vzgoja, sloneča na temelju hudičeve dogme: Moč ne pozna nobene morale! —

Ko je prodrl med narod spoznanje, kaklega gada si je redil na prsih, so je dvignil proti Šusteršiču tak vihar ogorčenja, je zabučala taka sila jeze, da je nenadoma zgrmel iz višine svojega gospostva v črno brezdnjo narodnih izdajic! Iz teh strašnih globočin ni nikomur in nikoli več vstajenja! Kakor si je postlal posteljo — tako leži! Z brzino Šusteršičeve poti navzdol so letele vstran besne sile, ki so dotlej razpokane sinove in hčere enega naroda držale v brzdah strasti terminalne vse naše moralne in materialne energije izčrpavale v medsebojnem pobijanju in v upuščenju lastnega, skupnega doma. Beseda in dejanje blagovestnika našega narodnega ujedinenja, demokrata dr. Janeza Evangelista Kreka, sta spojili ves narod ter zamahnili smrtni udarec Šusteršičevi absolutni moči ter njegovi izdajalski politiki. S politiško smrtjo Šusteršičevo je prišlo življenje strpljivosti in ljubezni vsega naroda. Ta smrt je bila naše odrešenje!

Predalec bi prišli, če bi hoteli posebe navesti vse krivicice, ki so se pod njegovo zaščito in ob njegovem sodelovanju dogajale učitelstvu. Znane so njegove sirove besede, ki je z njimi nasvetoval našim učiteljem, naj si numerirajo svoje kosti! Kar je storil v deželnem odboru in v deželnem šolskem svetu z ozirom na učitelstvo, je bilo storjeno v ta namen, da en del učitelstva oplenijo vseh stanovskih in državljskih pravic in ga iz-

stradajo do golih kosti, da bi bilo tisto numeriranje toliko lažje. Odposlanci deželnega odbora v deželnem šolskem svetu so po njegovih navodilih in pod vodstvom monsignora dr. Lampeta z vsem nasiljem, z denunciacijami ter z moralnim in materialnim oškodovanjem tako dušili in tlačili en del učitelstva, da je to tikoma do padca dr. Šusteršiča ostalo popolnoma brezpravno — na milost in nemilost izročeno peščici njegovih pristavev. Noben zakonita določba ni imela več veljave. Vlada je popolna anarhija. Krivica in laž sta slavili prave orgije! Zadovoljno si je mel roke kvečjemu vitez Kaltenegger, ki je gledal, kako se prislanja ob beraško palico naše ubogo šolstvo. S predsedniškega mesta pa ni nikoli planilo odločno dejanje, ki bi napravilo takim razmeram konec. Kako tudi? V enem žepu je imel dr. Šusteršič deželni odbor, v drugem deželni šolski svet — oba sta se obračala po njegovem žvižgu.

Nj poštenega očesa, ki bi jokalo ob Šusteršičevem begu iz dežele. Obratno! Kar je poštenih ljudi, so danes polni radosti, da se je umaknil človek, ki je z bližanju strank stal nasproti kakor neprodiren zid. Mnogo zla in mnogo krivic je objela pozaba, ker smo našli pota, ki nas zblížujejo, in ker smo dobili mnogotero polje, kjer lahko in uspešno združimo vse svoje moči v skupno blaginjo naroda in domovine. Prešimil nas je duh demokratizma, in čuvstvo ljubezni je pognalo v siehernih srcu visoke plamene.

Dospela je skrajna doba, ko se mora tudi vse slovensko učitelstvo združiti v eno samo vrsto. Stvarnih pomislekov in zaprek ni več. Naša Zaveza je ob zadnjem svojem delegacijskem zborovanju, vršecem se dne 4. septembra t. l. v Ljubljani, postavila take temelje svoji organizaciji izgradbi, da na teh temeljih lahko vsi dalje zidamo — ne samo lahko, ampak moramo! Ta kategorični imperativ nam grmi na sluh in udarja ob naša srca iz naših šolskih in stanovskih razmer, ki nujno in neodložno zahtevajo reform vse od temelja pa tja do vrha, ker moramo svoje šolstvo in svoj stan postaviti na take osnove in principe, kakršne zahteva vsesplošna kulturna bodočnost našega naroda!

Naše skupno delo je mogoče od tistega trenutka naprej, ko nas vse prevzema ena misel, da stojimo v službi domovine in da je od našega čela zavisna njena moralna in materialna sila. Tej veliki misli moramo žrtvovati zadnje ovire, ki ustvarjajo zapreko med nami. Te ovire so osebnega značaja, zato ne bo nikogar bolelo srce, ako in kadar jih odstranimo. A te žrtve so absolutno potrebne, ker jih zahteva vse učitelstvo in so zadnja zapreka našemu skupnemu delovanju.

Dne 5. septembra t. l. se je vršil v Mestnem domu v Ljubljani znani shod kranjskega učitelstva, ki je zapretil s stavko. Tega shoda se predsednik Slomškove Zveze, deželni in državni poslanec Franc Jaklič, ni udeležil. Dolžnost njegova pa je bila, da se kot predsednik učiteljske organizacije tega znamenitega shoda udeleži. Toliko bolj bi se moral tega shoda udeležiti, ker je edino njega samega med vsem slovenskim učitelstvom ščitila imuniteta, da bi bil lahko govoril tako, kakor bi bilo potrebno in kakor so to drugi opravili. Vsi drugi govorniki iz našega stanu niso imeli tega varstva, pa so vendar neustrašno zastopali koristi učitelstva in niti mislili niso na kakršnekoli posledice, ki bi lahko zaradi tega nastale v škodo njim samim. V tem najresnejšem in najusodnejšem trenutku je pustil Jaklič svoje tovarše na cedilo. Nikjer ga ni bilo na izpregled — zbežal je! Ako je res, da spoznavamo prave prijatelje v nevarnosti in nesreči, je tudi res, da je učitelstvo vsaj ob tej priliki Jakliča dobro spoznalo, ako bi ga že od prej ne poznalo. Toda ravnoisti Jaklič je bil oni, ki je v deželnem zboru glasoval proti nujnim predlogom, ki so zahtevali regulacijo učiteljskih plač; on je med glavnimi krivic, da ni še danes sankcioniran zakon o učiteljskih plačah iz leta 1914; on je še danes med onimi člani deželnega šolskega sveta, ki so krivi zgoraj opisanih razmer; on je na čelu tistih, ki so zavrnili povabilo Zaveze na skupno delovanje in končno je Jaklič edini državni poslanec, ki je še danes zvezan z dr. Šusteršičem, ki se je z njim vred izločil iz Jugoslovanskega kluba in prostovoljno vstopil v krog izdajalcev domovine! Tam naj se-

daj ostane — učitelstvo ga več ne rabi in noče ničesar več slišati o njem!

Drugi tak mož je ljubljanski nadzornik Franc Lavtižar. Pokojni deželni šolski nadzornik Hubad je dejal: »V Antonu Malerju sem imel jaz slabega svetovalca; dr. Opeka ima v Lavtižarju še veliko slabšega!« Na Lavtižarju ni stvari, ki bi ga naj dvigala na stopnjo pravih šolnikov.

Vseskozi je diletant slabe vrste. Izkazal se je kvečjemu takrat, ko so razbijali in razbili enotno strokovno organizacijo kranjskega gasilstva. Na fotografski sliki teh mož se blesti tudi Lavtižarjev obraz. Znana je njegova strankarska delitev črevljev, podplatov in masti. Znano je, da ni bilo še pod nobenim nadzornikom toliko disciplinarnih preiskav, kakor jih je bilo pod Lavtižarjem. (Le pomislimo na ljubljanska dnevna zavetišča!) Znano je, kako pristranske in slabe so njegove kvalifikacije tistih učiteljev, starih in izkušenih šolnikov, ki niso hoteli postati Lavtižarjevi hiapel. Če ni vedel ničesar drugega povedati o njih delovanju, pa je zapisal, da so — opešali. Znano je, kakšni so njegovi službeni predlogi glede na podelitev razpisanih učnih mest. Če bi moral predlagati učitelja ali učiteljico, ki ima izpiti za meščanske šole, utemeljuje svoje odklonitev z naravnost banalno opazko, češ, da ne rabi učnega učitelstva! (Slučaja Bernot, Goloboval) Ako pa drugače ne gre, da bi se ne sprijaznil z nasprotnim, toda utemeljenim predlogom, zagovarja svoje stališče s frivolno opombo: »Jaz sem trmast!« Takega »šolnika« nečemo več imeti!

Tretji v tem številu je Karel Simon, danes se okrajni šolski nadzornik za okrajja Kranj in Radovljica. Ta c. kr. funkcionar je pri poročevalskem častniku nadporočniku baronu Zoisu denunciral vse tisto učitelstvo svojih dveh nadzorovalnih okrajev, ki stoji v organizaciji Zaveze. S tem podlim denuncianstvom se je Simon onemogočil. Z njim ne sme in ne more imeti učitelstvo nobenega stika več!

Četrti v tej družbi je Janko Nepomuk Jeglič, voditelj II. mestne deške ljudske šole v Ljubljani, ki mu je dal deželni šolski svet kakor Lavtižarju naslov ravnatelja. Ljubljanska občina je sistem ljubljanskemu učitelstvu, ki mu »po svoji previdnosti« deželni odbor ni dovolil nobenih podpor, priznal iz občinskih sredstev 6000 K podpore. Proti tej dovoljeni podpori je Jeglič toliko časa spletkaril, dokler se nista člana občinskega sveta ljubljanskega, občinska svetnika Kregar in Štefe, pritožila na deželni odbor. Deželni odbor je pritožbi Kregarjevi in Štefetuvi seveda ugodil, in tako je trajna Jegličeva zasluga, da je prišlo podpore potrebno ljubljansko učitelstvo ob 6000 K, ki mu jih je dovolil občinski svet! — Da je Jeglič s tem grdim dejanjem izključil samega sebe iz javnosti, je več kot jasno. In gotovo je, da je vsako skupno delo s človekom take moralne kvalitete nemogoče.

Ta človek je danes še v Slomškovi Zvezi ter zavzema tamkaj celo vodilna mesta. Njih označena dejanja so taka, da jih ni mogoče niti z vojnimi zamerali opravičiti, zato jih tudi ni mogoče oprostiti. Jaklič, Lavtižar, Simon in Jeglič so bili in so še najzvestejši pristaši Šusteršičeve stranice in Šusteršičeve brutalne, brezobzirne, uničujoče politike; s svojimi dejanji, zagrešenimi nad stanovskimi tovaršiji in tovaršicami, so se kompromitirali in diskvalificirali. Izgubili so popolnoma vsako zaupanje in vse spoštovanje, zato so se de facto že izključili iz učiteljskih vrst. Če bi imeli kaj sramu v sebi, če bi imeli še kolikaj čuvstva osebne časti — o stanovski zavednosti in o stanovskem ponosu sploh ne more biti več govora! — bi odložili vse svoje javne in organizacijske funkcije. Učitelstvo jih je že sodilo in obsodilo! Ta obsodba je zanje uničujoča. Vox populi — vox Dei! Če pa nimajo toliko spoštovanja sami do sebe, da ne umejo v novih razmerah, ki so sedaj nastale, izvajati edino pravih posledic iz svojih umazanih dejanj, naj jih do teh posledic narvne njih organizacija, ki se z njimi oprosti težkega balasta, očisti tako svoje vrste ter sprejme potem lahko od nas ponujano roko k skupnemu delu!

Slabotni značaji plitve inteligence, inficirani s kalni individualnega egoizma, so podrejali korist in čast stanu in šolstva instinktom poli-

tiške strasti in škodoželjnosti ter so — zastrupljeni po zgledih svojega mojstra — ustvarili poseben tip »šolnikov«, ki jih je hotela našemu narodu usiliti strašna doba Šusteršičevega vladanja. K sreči pa je z begom kralja odbila ura tudi njegovim lakajem!

Četvorica izdajalcev interesov učiteljskega stanu ter očitnih grešnikov na čistosti in dostojnosti stanovske zavesti in kolegialnosti naj gre z ubežnim kraljem kot zadnje njegovo spremstvo! Od njega so se nasrkali teh lastnosti, ki so jim sedaj izpodnesle tla — naj sedaj skupaj razmišljajo o nauku zgodovine kulturnega človeštva: Le ena ostane nezmagljiva! In to je pravica! In le ena vekomaj živi! In to je resnica!

NOTIFIKACIJA SUVERENOSTI DRŽAVE SHS.

Zagreb, 31. oktobra. Narodno vjeće SHS je notificiralo tujim državam svojo suverenost.

MATKO LAGINJA — POVERJENIK ZA ISTRO.

Zagreb, 31. oktobra. Istra se je v upravnem oziru priključila Hrvatski. Vrhovna oblast SHS je imenovala dr. Matko Laginjo kot poverjenika za Istru na hrvatski vladi.

Oglasi Narodnega Sveta.

Narodno Vjeće SHS v Zagrebu je pozvalo vse pristaše strank, da se strnejo po vseh mestih, trgih vaseh in selih v

odbore Narodnega Vjeća.

Z ozirom na ta poziv opozarja Narodni svet v Ljubljani gosode župane na določbo § 56. občinskega reda, ki pravi, da je ena najpoglavitejših dolžnosti župana, da skrbi za krajno policijo, to je da skrbi za javni mir in red v občini. Deželne komisije so začetkom vojne pozvale gosode župane, da izpolnijo to svojo dolžnost glede javnega varstva.

Pozivljamo gosode župane: 1. da ustanovijo odbore Narodnega Vjeća, ki bodo tvorili prostovoljno javno stražo. Orožne liste dobijo gosode župani na krajnem glavarstvu zastoj;

2. V slučaju skupnega napada od strani klatežev ali v slučaju političnih izgrediv je treba klicati pomoči pri sosednjih občinah, oziroma naj se to nemudoma javi Narodnemu Svetu v Ljubljano, ki bo poskrbel za pravočasno pomoč.

Prosimo gosode župane, da blagovolijo sporočiti Narodnemu svetu v Ljubljani, kaj so ukrenili za vzdrževanje javnega miru, posebno da sporočijo, koliko mož so izvolili v odbor Narodnega Vjeća.

V slovenskih pokrajinah in v Istri so zaloge živil jako picle; tudi ne moremo pričakovati dovoza od zunaj. Romunija in Ukrajina nočeta več dovažati in v ogrskem državnem zboru se zahteva, da se ne sme izvoziti niti najmanjša množina živeža iz Ogrske. Pripraviti se je torej treba, da bo slovenski kmet sam prehranjeval naše ljudstvo, dokler ne pride pomoč iz inozemstva.

Vse polno tujevce prihaja sedaj iz slovenskih krajev v naše rodovitne pokrajine ter odnašajo živež. Sedaj v teh hudih časih moramo pa skrbeti v prvi vrsti za naše otroke, da ne umrjejo lakote.

Da otmemo naše ljudstvo preteči lakoti, je sklenil Narodni Svet pozvati slovenske kmete, posebno na Štajerskem, da ne prodajo nič živeža tujcem, pač pa naj pomagajo našemu prebivalstvu.

Naš kmet naj shrani in prihrani toliko živil, da bo takrat, ko bo potreba huda in ko ga pozove Narodni Svet, mogel nuditi iz svojih zalog domačemu prebivalstvu vsaj toliko, da ga reši lakote.

Mornar:

Bela jadra so razpeta — pot drži na vse strani, vsa cvetja nam zemlja sveta, vanjo tuji svet strmi... Morje, morje, naše morje, ščit si nam in vir moči, in razmika se obzorje — prapor naš moj brod krasil!

Oče:

Dviga se ponosno duša — prišla je Velika noč, glas mogočni dom nasluša, vse tešeč in dvigajoč: Deča moja — sreča moja, moj ponos in moja slast, misli, dela brez pokoja za domovja rast in čast!

Mati:

Srcá mehko dala sem jim v dar, ki so iz moje se krvi rodili, zato je plemenita vsaka stvar, saj smo s trpljenjem svojim jo krstili.

Ljubezen do rodu sem vsem vcepila, ljubezen to sem dala jim na pot, in ne upleni je nobena sila, naj proti nam bo ves človeški rod!

Mogočen glas iz globočine:

Mrliči v grobih spimo mi, a sladkega pokoja ni! Izpili čašo smo trpljenja, v poroštvo vašega rešenja moč žrtvovali smo in kri — a našega pokoja ni! — Umrli smo, a še živimo, ker vrecel našega življenja usahnili in umrli še ni — srce nam še naprej živi!... In srcu prej ne bo pokoja, dokler ne dvigne se iz boja dom povelčan in krasan, z močjo in slavo vse obdan! O, bratje, sestre, čujte nas: Maščujte nas, maščujte nas! Naj sloga družji vas in veže, naj roka v roko bratsko seže, ljubezen sklepaj vas do konca dni — naj vekomaj naš rod živi!

Zbor mladine:

Na mesta njih, ki so živel, za nas čutili in trpeli in pa umrli so za nas, zdaj kliče nas usodni čas! Vsi zdaj hitimo, da bo delo, od njih začeto, nam uspelo! Rod z zvestim delom naš cvetan pričara v dom svobode dan! Po žilah polje vroča kri, in v vedri glavi misli zdrave — tako iz duše nam kipi ukaz: Naprej, zastava Slave! —

In v duši vsaki samo misel ena: dospela doba je Matjaža kralja! In v bolečinah volja je rojena, pretrgana noči je mrzla halja, v plamenih src se je užgal naš dan! Roké se sklepajo k zavezi sveti: Ne mreti le, vsi hočemo živeti — pogled je vsak v daljave naravnat! —

E. Gaagl.

Narodna noša v Mačvi — Srbija.

(Konec.)

Glavnemu pokrivalu posvečajo žene mnogo pažnje. Tako-le se pokrivačo: Lasje se gladko počesajo s prečo po sredi. Zvita kita se stlači v takozvano »kondžo« (lesen, s platnom obšit obroč) v premeru kakih 8 cm in visok za 3 cm. Preko kondže se pripne za iglana na kito »ubradač«, ki se ovije okolo vratu pod brado in pade zadaj po plečih. Podoben je naši brisači (dolga čez 1 m) in ima na enem koncu vezeno. Iz tankega finega belega platna je. Posebno pozornost obračajo temu pokrivalu, in zato je včasih prav umetniško izdelan. Vidi se marsikaj, dobiti je pa težko, ker cenijo žene delo svojih rok, kar je seveda prav. Preko »ubradača« se poveže »povezača«, in sicer na način, kakor se povezujejo naše žene pri delu — torej zadaj, ne pod brado. Pripne se na »kondžo« s »kuko«, ki jo zopet pritrdi z dvema okrašenima iglana. Na mestu, kjer se ovije »ubradač« okolo vratu in se križa s »povezačo« (t. j.